

"YASHIL IQTISODIYOT
VA TARAQQIYOT"

IV GLOBAL VA MILLIY IQTISODIYOT TRENDLARI:
"O'ZBEKISTON – 2030" STRATEGIYASI

23-24
OKTYABR

23-24
OCTOBER
2025

2030
UZBEKISTAN
STRATEGY

CONFERENCE "GLOBAL
AND NATIONAL ECONOMIC
TRENDS"

TOSHKENT DAVLAT
IQTISODIYOT UNIVERSITETI

IV GLOBAL VA
UZBEKISTON –
2030 STRATEGIYASI
DUNYO
IQTISODIYOT
TRENDLARI
2025

FORUM

GLOBAL VA MILLIY IQTISODIYOT TRENDLARI:
"O'ZBEKISTON – 2030" STRATEGIYASI

GLOBAL AND NATIONAL ECONOMIC
TRENDS: "UZBEKISTAN-2030" STRATEGY

ГЛОБАЛЬНЫЕ И НАЦИОНАЛЬНЫЕ
ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ТЕНДЕНЦИИ:
СТРАТЕГИЯ «УЗБЕКИСТАН –2030»

YASHIL IQTISODIYOT VA TARAQQIYOT

2025

ELEKTRON ILMIY JURNAL

MAXSUS SON

- MACROECONOMIC STABILITY
- LABOR MARKET IN THE GREEN ECONOMY
- GLOBAL ECONOMY AND INTERNATIONAL ECONOMIC RELATIONS
- GREEN INVESTMENT AND FINANCING
- GREEN TECHNOLOGIES
- ECO-TOURISM
- GREEN INNOVATIONS

CONFERENCE "GLOBAL
AND NATIONAL ECONOMIC
TRENDS"

TASHKENT
STATE
UNIVERSITY OF
ECONOMICS

2nd CONFERENCE
BANKING /
FINANCIAL
DIRECTION
THE PRIVATE

BANK-MOLIYA TIZIMI
VA XUSUSIY SEKTORNI
RIVOJLANTIRISH
YO'NALISHLARI

2030

**TOSHKENT DAVLAT
IQTISODIYOT UNIVERSITETI**

IV GLOBAL VA MILLIY IQTISODIYOT TRENDLARI: “O‘ZBEKISTON – 2030” STRATEGIYASI FORUMI

(MAXSUS SON)

TOSHKENT–2025

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

ISBN: 978-9910-8110-8-1

UO'K: 004.89(575.1)(062)

KBK: 32.813(5O')ya1

T 97

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayeich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow))
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyea Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Rakhimovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va
taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

INNOVATSION SIYOSATNI AMALGA OSHIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI – OLIY TA'LIM TRANSFORMATSIYASI, RAQAMLI MODERNIZATSIYA VA BARQAROR RIVOJLANISH OMILLARI.....	13
Sharipov Kongratbay Avezimbetovich	
O'ZBEKISTON YASHIL IQTISODIYOTGA O'TISHI: ZARURAT, MAQSADI VA AYRIM MUAMMOLARI, YECHIMLAR	16
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna	
FAN, TA'LIM VA ISHLAB CHIQARISHDAGI SO'NGGI TENDENSIYALAR VA INNOVATSIYALAR	25
To'ychiyev Olimjon Alijonovich	
QURILISH TASHKILOTLARIDA KREDITGA LAYOQATLILIKNI BAHOLASHNI RAQAMLASHTIRISH	30
Mavlanov Normo'min Normamatovich	
BUDJET TASHKILOTLARIDA DAVLAT XARIDLARINI SAMARALI TASHKIL ETISHDA ELEKTRON SAVDOLARNING AHAMIYATI.....	37
Turabov Sarvar Abdumalikovich	
O'ZBEKISTONNI MINTAQAVIY TA'LIM VA ILM-FAN HABIGA AYLANTIRISHNING ISTIQBOLLI YO'NALISHLARI	41
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li	
HUDUDIY RIVOJLANISH STRATEGIYALARIGA INNOVATSION KOMPONENTLARNI INTEGRATSIYA QILISH USULLARI	46
Muminov Fazliddin Xusniddin o'g'li	
OROL DENGIZI MEROSI: EKOLOGIK FOJIANI BARQAROR EKOTURIZM IMKONIYATLARIGA AYLANTIRISH	52
Zufarova Nozima	
KORXONALARNING YASHIL MARKETING STRATEGIYASINI ISHLAB CHIQISH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH.....	60
Ergashxodjayeva Shaxnoza Djasurovna	
O'ZBEKISTONDA ISHCHI KUCHI BOZORINING TAKRORIY AMAL QILISHINING NAZARIY JIHATLARI	66
Mamaraximov B.E.	
BANK-MOLIYA TIZIMIDA QIMMATLI QOG'OZLAR VA MOLIYAVIY INSTRUMENTLARDAN FOYDALANISH ORQALI GAROV DIVERSIFIKATSIYASINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI.....	70
Xolbozorov Husniddin Norbek o'g'li	
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA TO'QIMACHILIK SANOATIDA MARKETINGNING INNOVATSION KONSEPSIYALARI.....	76
Jumayev Olimjon Sadulloyevich, Axmedova Shoxsanam Sindbod qizi	
SAVDO KORXONALARIDA EKOLOGIK MAHSULOTLARNI TARG'IB QILISH VA SOTISHNI RAG'BATLANTIRISH USULLARI	84
Jalalova Dildora Jamolovna	
DIRECTIONS OF FORMING AND PROVIDING A COMPETITIVE EXPORT-ORIENTED ECONOMY IN UZBEKISTAN	87
Asatullaev Khurshid Sunatullaevich, Nasirkhodjaeva Dilafruz Sabitkhanovna, Abdullayeva Madina Kamilovna	
FROM SCIENCE TO BUSINESS: HOW UNIVERSITIES STIMULATE INNOVATION	94
Prof. A. Bobozhonov, Prof. A.M. Shatre, Assoc. Prof. V. Kirilova Vladimirova, prof. R.Kh. Karlibaeva	
PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF GREEN TECHNOLOGIES IN UZBEKISTAN BASED ON ADVANCED INTERNATIONAL EXPERIENCE	100
Otamuratov Sarvar	
SPECIFIC FEATURES OF MIGRATION FROM UZBEKISTAN AND PROSPECTS FOR ORGANIZATIONAL IMPROVEMENT	105
Sabirova Lola Shavkatovna, Shaislamova Nargiza Kabilovna	

KORXONA BARQAROR AXBOROT TIZIMINI YARATISH QIYINCHILIKLARI.....	112
Abidov Abdujabbar Abduxamidovich	
TIJORAT BANKLARI FAOLIYATIGA FOIZ RISKINING TA'SIRI VA ILMIY-NAZARIY ASOSLARI	119
Isakov.J.Ya	
CREATION OF A MECHANISM FOR THE DEVELOPMENT AND INTRODUCTION OF A MODEL OF COMPLETE TRANSITION TO THE NETZERO ENERGY SYSTEM IN UZBEKISTAN	127
Makhmudova Guljakhon N., Gulomova Nigora Farxadovna	
УСИЛЕНИЕ ВОЗДЕЙСТВИЯ ХОЗЯЙСТВЕННОГО МЕХАНИЗМА НА СТОИМОСТНУЮ ОЦЕНКУ ОСНОВНЫХ ФАКТОРОВ ПРОИЗВОДСТВА.....	133
Алишер Расулев, Сергей Воронин	
РОЛЬ ФИНАНСОВОЙ ГЛОБАЛИЗАЦИИ В РАЗВИТИИ МАЛОГО И СРЕДНЕГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА: ПЕРСПЕКТИВА И ПРИКЛАДНЫЕ РЕШЕНИЯ ДЛЯ ИХ ПЕРЕХОДА К МСФО.....	143
Эргашева Шахло Тургуновна	
DEVELOPMENT PROSPECTS OF AGRICULTURAL ECONOMIC ACTIVITY UNDER DIGITAL TRANSFORMATION	151
Boburjon Vafoev	
ENERGETIKA TIZIMIDAGI KORXONALAR MOLIYAVIY HOLATINING TAHLILI.....	157
Matnazar Yusupovich Raximov	
АСПЕКТЫ УПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЕМ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО ТУРИЗМА В РЕСПУБЛИКЕ	162
Очилова Хилола Фармоновна	
TA'LIM XIZMATLARI BOZORINI TAKOMILLASHTIRISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLAR	167
Abdullayev Suyun Artikovich	
THE INTERCONNECTION BETWEEN DIGITAL LEARNING PLATFORMS AND THE DIGITAL ECONOMY.....	171
Kuchkarov Takhir Safarovich, Kholmonov Shodiyor Karshiboyevich	
BANK-MOLIYA TIZIMI VA XUSUSIY SEKTORNI RIVOJLANTIRISHDA YANGI TEXNOLOGIYALAR YORDAMIDA BANK FAOLIYATINI RAQAMLASHTIRISH IMKONIYATLARI	174
Norov Akmal Ruzimamatovich	
РАЗВИТИЕ БАНКОВСКО-ФИНАНСОВОЙ СИСТЕМЫ И ЧАСТНОГО СЕКТОРА В РАМКАХ ПЕРСПЕКТИВ ВСТУПЛЕНИЯ ВО ВСЕМИРНУЮ ТОРГОВУЮ ОРГАНИЗАЦИЮ	180
У.А.Юлдашева	
ЗЕЛЕННЫЕ ПОТРЕБИТЕЛИ - ПУТИ РАЗВИТИЯ ЗЕЛЕННОГО РОСТА В РАМКАХ УСТОЙЧИВОЙ ЭКОНОМИКИ	185
Дехканова Наргиза Шарифовна	
ЭКОЛОГИЧЕСКИЙ АУДИТ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ.....	192
Ходжаева М.Х.	
TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISHDA AHOLINING MOLIYAVIY SAVODXONLIGINI OSHIRISH YO'LLARI.....	199
Akbarova Barno Shuxratovna	
SUSTAINABLE ECONOMIC GROWTH THROUGH TOURISM UNDER THE GREEN ECONOMY FRAMEWORK	204
Jumayev Akbar Mahmudovich	
MAKROIQTISODIY BARQARORLIKNI TA'MINLASHDA BANK TIZIMINI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI.....	210
Erkinxojiyev Ismoiljon Ikromjon o'g'li	
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA MINTAQAVIY SANOAT KORXONALARIDA KORPORATIV MADANIYATNI RIVOJLANTIRISH VA BOSHQARUV SAMARADORLIGINI OPTIMALLASHTIRISH	216
Matrizayeva Dilaram Yusupbayevna	
UZBEKISTAN AT THE CROSSROADS OF HISTORY AND GREEN INNOVATION: FROM THE GREAT SILK ROAD TO A SUSTAINABLE FUTURE	220
Avalova Gulshod Murodullayevna	

ГЛАВНЫЕ ВЕКТОРЫ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ПОЛИТИКИ ПО ОБЕСПЕЧЕНИЮ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ В УЗБЕКИСТАНЕ.....	226
Абдуллаева М.К.	
ENVIRONMENTAL MANAGEMENT IN THE INDUSTRIAL CLUSTERS SYSTEM IN UZBEKISTAN: MODERN TRENDS AND DEVELOPMENT PROSPECTS.....	233
Kholikova Rukhsora Sanjarovna	
HUDUDDAGI KICHIK BIZNESNING SAMARALI TARKIBIY TUZILMASINI SHAKLLANTIRISHDA MUTASSADI TASHKILOTLARNING O'ZARO UYG'UN HARAKATINI TASHKIL ETISH.....	239
Sharipov Kuvondik Baxtiyorovich	
BUSINESS ANALYTICS IN HISTORICAL PERSPECTIVE: LESSONS FROM THE INDUSTRIAL REVOLUTION TO THE DIGITAL AGE	246
Burhanova Sabo Tulanovna	
"COST ENGINEERING"NING NAZARIY ASOSLARI VA UNI IQTISODIY SAMARADORLIKNI OSHIRISHDAGI O'RNI.....	252
Zayniddinova Umida Djalalovna	
FEATURES AND WAYS OF FURTHER DEVELOPMENT OF THE DIGITAL ECONOMY.....	256
Kobilov Alisher, Majidova Irodahon	
ПИЩЕВАЯ ИНДУСТРИЯ УЗБЕКИСТАНА: АГРАРНЫЙ ИМПУЛЬС, ЭНЕРГЕТИЧЕСКОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ И ЦЕНОВАЯ КОНЪЮНКТУРА.....	263
Юлдашев Голибжон Тургунович, Элдорбеков Гофурбек Искандарбек угли	
INCOME INEQUALITY AND MACROECONOMIC DETERMINANTS IN UZBEKISTAN: AN EMPIRICAL ANALYSIS	273
Muhammad Eid Balbaa, Marina Sagatovna Abdurashidova	
РЫНОК ТРУДА В УСЛОВИЯХ ФОРМИРОВАНИЯ ЗЕЛЕННОЙ ЭКОНОМИКИ УЗБЕКИСТАНА.....	276
Амирджанова Ситора Суннат кизи	
EKOLOGIK QO'RIQXONALARDA MONITORING JARAYONLARINING IQTISODIY VA TASHKILIY ANAMIYATI	282
Homidov Hamdam Hasan o'g'li	
ГАРМОНИЗАЦИЯ НАЦИОНАЛЬНЫХ СТАНДАРТОВ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН В СООТВЕТСТВИИ С МСФО	288
Абдужалилова Дилноз Абдусаттаровна	
SUSTAINABLE TOURISM AND BIODIVERSITY PROTECTION: CASE OF UZBEKISTAN WITHIN THE UNESCO WORLD HERITAGE FRAMEWORK.....	294
Yuldasheva Dilnoza Ulugbekovna	
ПРАКТИЧЕСКОЕ ПРИМЕНЕНИЕ НЕЙРОМАРКЕТИНГА НА МАРКЕТПЛЕЙСАХ (WILDBERRIES, UZUM MARKET, ЯНДЕКС МАРКЕТ)	300
Юлдашев Жамшид Абрарович	
ЗЕЛЕНАЯ ЭКОНОМИКА КАК СТИМУЛ РАЗВИТИЯ РЫНКА ТРУДА УЗБЕКИСТАНА.....	309
Шаюсупова Наргиза Тургуновна	
GLOBALASHUV SHAROITIDA YASHIL IQTISODIYOTNI RIVOJLANISHI O'ZBEKISTONNING XALQARO SAVDOSIGA VA IQTISODIY XAVFSIZLIGIGA TAHDID SIFATIDA.....	315
Mamatov Mamajan Ahmadjonovich	
SUG'URTA TASHKILOTLARI FAOLIYATI SAMARADORLIGINI OSHIRISH VA INNOVATSION SUG'URTA MAHSULOTLARINI JORIY QILISH MASALALARI	321
Xalikulova Gulzada Tadjimuratovna	
O'ZBEKISTON OZIQ-OVQAT BOZORIDA YASHIL MARKETING STRATEGIYALARIDAN FOYDALANISH ORQALI BARQAROR ISTE'MOLNI RAG'BATLANTIRISH	333
Eshmatov Sanjar Azimqulovich	
ИННОВАЦИОННЫЕ ЗЕЛЁНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В РАЗНЫХ ОТРАСЛЯХ ЭКОНОМИКИ: ГЛОБАЛЬНЫЙ ОПЫТ И НАЦИОНАЛЬНАЯ ПРАКТИКА	337
Назарова Ра'но Рустамовна, Мусаева Гавхар Ахматжон кизи	
YASHIL IQTISODIYOTDA MEHNAT BOZORI: O'ZBEKISTON TAJRIBASI VA ISTIQBOLLARI	343
Homidjonov Fozilxon Umarxon o'g'li, Haydarov Kamoliddin Baratovich	

GREEN INVESTMENT: PATHWAYS TOWARD A SUSTAINABLE FUTURE.....	348
Odilova Sitara Sayfitdin kizi	
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA O'ZBEKISTON SANOAT KORXONALARIDA MARKETING STRATEGIYALARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	351
Kutbitdinova Mohigul Inoyatovna	
QURILISH MATERIALLARI SANOATIDA YASHIL TEXNOLOGIYALAR VA RAQAMLI TRANSFORMATSIYANING BARQAROR RIVOJLANISHGA TA'SIRI	356
Metyakubov Azamat Djumanazarovich	
ELEKTR SANOAT KORXONALARINING IQTISODIY XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDA MARKETING VOSITALARIDAN FOYDALANISH ISTIQBOLLARI	361
Tursunxo'jayev Sardor Jamoliddin o'g'li	
УЧЕТ ЗАТРАТ И МЕТОДЫ ОПРЕДЕЛЕНИЯ СЕБЕСТОИМОСТИ ПРОДУКЦИИ В НЕФТЕГАЗОВОЙ ОТРАСЛИ	368
Махкамова Саида Гайратовна	
MILLIY HISOBLAR TIZIMIDA INTELLEKTUAL MULK MAHSULOTLARINI MAKROIQTISODIY DARAJADA HISOBGA OLISHNING METODOLOGIK ASOSI.....	375
Sunnatov Muxtor Ne'matovich	
RENEWABLE ENERGY AND MACROECONOMIC STABILITY IN CENTRAL ASIA: PATHWAYS WITHIN THE GREEN ECONOMY	382
Khabibullo Abdullaev	
JAHON SUG'URTA AMALIYOTI ASOSIDA O'ZBEKISTON SUG'URTA BOZORIDA YANGI RIVOJLANISH YO'NALISHLARI.....	387
Abdimom'ina Saodat Taxirjonovna	
INTEGRATING DATA SCIENCE INTO GREEN FINANCING AND ECO-INNOVATIONS: ACHIEVING THE GOALS OF UZBEKISTAN-2030	397
Norboev Odil Abraevich, Kungratov Ilmurod Kuzibay ugli	
O'ZBEKISTONDA SANOAT ISHLAB CHIQRISHINI DIVERSIFIKATSIYALASH AMALIYOTI VA ISTIQBOLLARI	404
Olimov Maqsudjon Komiljon o'g'li	
СОЗДАНИЕ ЗЕЛЕННОГО ЭНЕРГЕТИЧЕСКОГО КОРИДОРА В ЕВРОПУ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ ПОТЕНЦИАЛ АЗЕРБАЙДЖАНА, КАЗАХСТАНА И УЗБЕКИСТАНА.....	411
Лала Гамидова Адиль, Арзман Гусейнов Айдын	
MAHALLA TIZIMIDA AHOLINI OZIQ-OVQAT MAHSULOTLARIGA BO'LGAN ISTE'MOL TALABLARI MODELI.....	419
S. Qulmatova	
AHOLI ICHKI MIGRATSIYASINING MEHNAT BOZORIGA TA'SIRINI STATISTIK O'RGANISH	427
Mirolimov Mirislon Mirshokir o'g'li	
O'ZBEKISTONDA BANK TIZIMINI RAQAMLASHTIRISH TENDENSIYALARI VA MUAMMOLARI	434
Jumaniyozova Mukaddas Yuldashevna	
ЗЕЛЁНЫЕ ФИНАНСЫ: ГЛОБАЛЬНЫЕ ТРЕНДЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ В УЗБЕКИСТАНА	438
Фаттахова Муниша	
QISHLOQ XO'JALIGI SOHASI FAOLIYATINI DAVLAT TOMONIDAN MUVOFIQLASHTIRISH VA BOSHQARISH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	444
Tuxtamishev Shodimurod Qurbonboyevich	
MARKETING TADQIQOTLARI ASOSIDA MEVA-SABZAVOT MAHSULOTLARI EKSPORT SALOHİYATINI OSHIRISH	452
Xojiyev Elshod Yoqub o'g'li	
СПОСОБЫ УПРАВЛЕНИЯ НАУЧНЫМИ УЧРЕЖДЕНИЯМИ В ЦЕЛЯХ ПЕРЕХОДА НА РАЗРАБОТКУ ЗЕЛЕННЫХ ИННОВАЦИЙ	459
Юдаков Александр Андреевич	
O'ZBEKISTONNI JAHON SAVDO TASHKILOTIGA A'ZO BO'LISHINING OZIQ-OVQAT XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHGA TA'SIRI.....	466
Axmedova N.A.	

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA KLASTERLAR FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISHNING IQTISODIY MEKANIZMI	471
Sherkulov Shohruh Erkin o'g'li	
DEVELOPMENT SCENARIOS OF UZBEKISTAN'S ACTIVE LABOR FORCE UNTIL 2030 AND THEIR ECONOMIC IMPLICATIONS	476
Ganiev Bakhtiyor Zulfikor ugli, Rakhmonov Bekzod Sharibjon ugli	
РАЗВИТИЕ ЗЕЛЁНОЙ ЭКОНОМИКИ КАК ФАКТОР СТИМУЛИРОВАНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ АКТИВНОСТИ ЖЕНЩИН В УЗБЕКИСТАНЕ	481
Дониерова Фотимабону Алишер кизи	
YASHIL ENERGETIKA VA UNING IQTISODIY TARAQQIYOTDAGI O'RNI	488
Babadjanova Malika Ruzimova	
BENCHMARKING IN THE AUTOMOTIVE INDUSTRY: STRATEGIES FOR SUSTAINABLE COMPETITIVENESS	492
Abdurashidova Nigora	
УЗБЕКИСТАН СТРЕМИТСЯ К УСТОЙЧИВОМУ ЭКОНОМИЧЕСКОМУ РОСТУ, ВНЕДРЯЯ ПРИНЦИПЫ «ЗЕЛЁНОЙ» ЭКОНОМИКИ	498
Сагдуллаева Гулнора Ботыровна	
O'ZBEKISTONDA FAOLIYAT YURITAYOTGAN KOMPANIYALARNING GLOBAL MARKETING STRATEGIYALARIDAN FOYDALANISH YO'NALISHLARI	502
Sharipov Ixtiyor Baxtiyorovich	
ZAIF BANDLIK DAN UNUMLI BANDLIK SARI TRANSFORMATSIYA: O'ZINI O'ZI BAND QILISH	507
Qurbonov Samandar Pulatovich	
ВОЗОБНОВЛЯЕМАЯ ЭНЕРГИЯ В ГЛОБАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКЕ: ТЕКУЩИЕ ТЕНДЕНЦИИ И БУДУЩЕЕ РАЗВИТИЕ	514
Меҳрибан Самедова Тофик	
RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNING MEHNAT UNUMDORLIGINI OSHIRISHGA TA'SIRI	521
Zafar Alisherovich Mamadiev, Nodira Isametdinovna Xasanxonova	
SAVDO KORXONALARIDA BUXGALTERIYA HISOBINI XALQARO STANDARTLARGA INTEGRATSIYA QILISH MEKANIZMLARI	526
Ablazov Lazizbek Abdiquosimovich	
TIJORAT BANKLARINING TRANSFORMATSIYASI JARAYONINI TAKOMILLASHTIRISH	530
Ziyadullaev Z.	
TO'LOV TIZIMI KONSEPTUAL MODELINING SHAKLLANISH TAMOIYILLARI	537
Toshniyozov Sherali Kamoliddinovich	
STAFF PERFORMANCE EVALUATION BASED ON KPI SYSTEM INDICATORS	546
Rakhmatullaeva Shakhnoza Khamidovna, Sadriddinova Sevinchkhon	
SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND THE TRANSITION TO A GREEN ECONOMY IN THE CONTEXT OF GLOBAL ECONOMIC TRENDS	555
Svetlana Yurievna Shatokhina	
MILLIY TARBIYA OMILLARI VA MILLIY MADANIY YONDASHUV ASOSIDA TALABALARDA O'QUV TASHABBUSKORLIGINI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY-AMALIY ASOSLARI	560
Azimova Nilufar Nuriddinovna	
TIJORAT BANKLARI TOMONIDAN KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINI TA'MINLASHDA BANK RESURLARINING ROLI	567
Xodjayeva Jeyrona Ravshonbek qizi	
O'QUV DASTURINI INTEGRATSIYALASH VA YASHIL KO'NIKMALARNI RIVOJLANTIRISH: AKADEMIK VA SANOAT O'RTASIDAGI TAFOVUTNI YOPIISH	572
Qo'ziqulova Dilfuzaxon Maxammatisaqovna	
DIGITAL TRANSFORMATION AND DIGITAL PLATFORMS AS A KEY FACTOR IN THE DEVELOPMENT OF SMALL BUSINESS ENTITIES	580
Rizayeva Nilufar Oblakulovna	

IQTISODIY OLIY TA'LIMDA STRATEGIK INNOVATSIYALAR: YASHIL KO'NIKMALARNI MILLIY VA GLOBAL BARQARORLIK MAQSADLARI BILAN MUVOFIQLASHTIRISH	585
Xasanova Zarina Maxamadaliyeva	
MARKAZIY OSIYODA YASHIL IQTISODIYOT: BARQAROR RIVOJLANISH YO'LIDAGI TO'SIQLAR VA ISTIQBOLLAR.....	594
Aminov Shovkat O'ktam o'g'li	
ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ЗЕЛЁНЫХ ОБЛИГАЦИЙ В УЗБЕКИСТАНЕ.....	598
Саидахмедова Аида Мирзаевна	
ПОВЫШЕНИЕ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ И СНИЖЕНИЕ РИСКОВ КОММЕРЧЕСКИХ БАНКОВ НА ОСНОВЕ ОБЕСПЕЧЕНИЯ БЕЗОПАСНОСТИ ТРАНЗАКЦИЙ В ФИНАНСОВЫХ ИНФОРМАЦИОННЫХ СИСТЕМАХ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ СОВРЕМЕННЫХ СИММЕТРИЧНЫХ КРИПТОСИСТЕМ.....	605
Рахимбердиев Қ.Б.	
ИНТЕГРАЦИЯ ФИНАНСОВЫХ И СТРАХОВЫХ ИНСТРУМЕНТОВ ДЛЯ СТИМУЛИРОВАНИЯ УСТОЙЧИВОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РОСТА	612
Ш.Ф.Кобилжонова	
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ КАПИТАЛА ХОЗЯЙСТВУЮЩИХ СУБЪЕКТОВ В КОНТЕКСТЕ РАЗВИТИЯ БАНКОВСКО-ФИНАНСОВОЙ СИСТЕМЫ И ЧАСТНОГО СЕКТОРА ЭКОНОМИКИ	618
Д.А.Юлдашева	
РОЛЬ БАНКОВСКО-ФИНАНСОВОЙ СИСТЕМЫ И СТРАХОВЫХ МЕХАНИЗМОВ В СТИМУЛИРОВАНИИ РАЗВИТИЯ ЧАСТНОГО СЕКТОРА	624
Г.Т.Ахмедова	
SUG'URTA BOZORI FAOLIYATINI RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA TRANSFORMATSIYALASH VA UNING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH MASALALARI.....	630
Saidov Farrux Faxriddinovich	
OPPORTUNITIES TO ENSURE SUSTAINABLE ECONOMIC GROWTH IN THE ENERGY SECTOR THROUGH THE TRANSITION TO A GREEN ECONOMY.....	635
Ulashov Aliboy Rashid ugli, Istamova Nasiba Narzillo kizi	
INKLYUZIV OLIY TA'LIMDA MUSTAQIL ISHLASH JARAYONINI TASHKILLASHTIRISH	641
Akbarova Kamola Abdujabbor qizi	
YOUTH-DRIVEN PATHWAYS TO GREEN EMPLOYMENT: A THEORETICAL EXAMINATION OF INCLUSIVE ECONOMIC STRATEGIES	646
Suvpulatov Ozodjon Alijon ugli	
KICHIK BIZNES INFRATUZILMASINI RIVOJLANTIRISHDA XORIJIY TAJRIBALAR VA UNING O'ZBEKISTON UCHUN AHAMIYATI	651
Botirova Xulkar Olimjonovna	
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA VA BARQAROR RIVOJLANISH KLASSTERLARI: NAZARIY ASOSLAR VA AMALIY YONDASHUVLAR.....	655
Sherkulova Nodirabegim Baxordin qizi	
BIOTECHNOLOGICAL SOLUTIONS IN URBAN PLANNING: OPPORTUNITIES AND LIMITATIONS OF "LIQUID TREES"	660
Nosirkulov Asadjon Ahmadjon ugli	
YASHIL IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHDA TIKLANADIGAN ENERGIYA MANBALARINING O'RNI.....	663
Fayziyeva Dilso'z Bahodirovna	
KREDIT PORTFELIDA MUAMMOLI KREDITLAR ULUSHINI KAMAYTIRISH YO'LLARI	668
Salixova G.J	
O'ZBEKISTONDA KANDOLAT MAHSULOTLARI BOZORINI RIVOJLANTIRISHDA YASHIL MARKETING STRATEGIYALARIDAN FOYDALANISH.....	672
Boboyorova Maftuna Xaqqul qizi, Boboyorov Islombek Xaqqul o'g'li	
OLIY TA'LIM TIZIMIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI QO'LLASH METODLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	675
Xusniddinov Yorqinjon Muhiddin o'g'li	

MODA SANOATIDA CRM TIZIMLARINI ELEKTRON SAVDO PLATFORMALARI BILAN UYG'UNLASHTIRISHDAGI TO'SIQLAR	679
Xalilova Nafisa Komilovna	
ENHANCING FOREIGN ECONOMIC RELATIONS AS A DRIVING FACTOR IN THE DEVELOPMENT OF THE NATIONAL ECONOMY	683
Khaitova Feruza Bahrom kizi	
MARKAZIY OSIYO MAMLUKATLARIDA XORIJIY INVESTITSİYALARINING QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA MANBALARIGA TA'SIRI	687
Akishova Shaxnoza Davlet qizi	
BUXORO VILOYATIDA HUNARMANDCHILIK FAOLIYATINING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI: TAHLIL VA ISTIQBOLLAR.....	693
Ravshanova Gulchexra Ravshanovna	
SANOATNI RIVOJLANTIRISHNING MEXANIZMLARI TURLARI VA OLIMLARNING YONDASHUHLARI	698
Ne'matov Shoxruxbek Ma'murjon o'g'li	
O'ZBEKISTON BANK-MOLIYA TIZIMIDA KREDIT RISKLARINI BOSHQARISH AMALIYOTINI TAKOMILLASHTIRISH VA UNING XUSUSIY SEKTOR RIVOJLANISHIGA TA'SIRI.....	703
Norova Nozima Nabiyeвна	
O'ZBEKISTON BANK-MOLIYA TIZIMIDA REAL SEKTORNI KREDITLASH MEXANIZMLARINI SAMARALI JORIY ETISH VA XUSUSIY SEKTOR RIVOJIGA TA'SIRI.....	709
Abduxomidov Ikromjon Maxamadin o'g'li	
MOLIYA TIZIMIDA BOJ-TARIF SIYOSATINI TAKOMILLASHTIRISH VA XUSUSIY SEKTOR RIVOJLANISHIGA TA'SIRI (OZIQ-OVQAT IMPORTI MISOLIDA).....	715
Rizaev Mirmahmud Xotamjanovich	
YASHIL MARKETING VA ESG INTEGRATSIYASI: STATISTIK TAHLIL VA BARQAROR RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI	721
Charos G'ayratova	
ИННОВАЦИОННЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ПРОМЫШЛЕННОГО КАПИТАЛА ДЛЯ ОБЕСПЕЧЕНИЯ УСТОЙЧИВОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РОСТА В УСЛОВИЯХ ФОРМИРОВАНИЯ «ЗЕЛЁНОЙ» ЭКОНОМИКИ.....	727
Г.А.Хайитбаева	
YASHIL IQTISODIYOTGA O'TISH SHAROITIDA TIJORAT BANKLAR TOMONIDAN TADBIRKORLIK FAOLIYATINI KREDITLASH.....	734
Tajiddinov Jamshiddin Shamsutdinovich	
IQTISODIYOTNING TARKIBIY TRANSFORMATSIYASIGA XORIJIY INVESTITSİYALAR TA'SIRINI BAHOLASH MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH	738
Shodiboyeva Dilzoda Farhodjon qizi	
MOLIYA TIZIMI BARQARORLIGI VA BUDJET TUSHUMLARINI OSHIRISHDA TASHQI IQTISODIY FAOLIYATNING AHAMIYATI.....	743
Aktamov Akbarjon Aslan o'g'li	
ENSURING SUSTAINABLE ECONOMIC GROWTH IN THE TRANSITION TO A GREEN ECONOMY: AN ECONOMETRIC ANALYSIS OF THE RELATIONSHIP BETWEEN CARBON EMISSIONS AND ECONOMIC DEVELOPMENT.....	748
Shakhriddinova Sitara Tolibjon kizi	
YASHIL IQTISODIYOTGA O'TISH JARAYONIDA TIJORAT BANKLARIDA INVESTITSİYA LOYIHALARI SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA ESG TAMOIYILLARINING ROLI	760
Ostonaqulova Gulchehraxon Muhammadyoqub qizi	
YASHIL IQTISODIYOT TAMOIYILLARI ASOSIDA SANOAT KORXONALARIDA YETKAZIB BERISH STRATEGIYALARINI ISHLAB CHIQISH	769
Yusupov Ulug'bek Mamayusupovich	
YASHIL IQTISODIYOT KONTEKSTIDA MAKROIQTISODIY BARQARORLIKNI MUSTAHKAMLASH: XALQARO TAJRIBA VA O'ZBEKISTON AMALIYOTI.....	776
Isroilov Islomiddin Kamoliddin o'g'li	

RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA SPORT TASHKILOTLARINING YANGI BIZNES MODELLARINI ISHLAB CHIQISH	782
G'ulomov Musirmon	
O'ZBEKISTONDA IQTISODIYOTGA XORIJIY INVESTISIYALARNI JALB ETISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI VA ISTIQBOLLARI	786
Sharipova Shahnoza Baxtiyorovna	
O'ZBEKISTONDA INVESTISIYA MUHITIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR VA INVESTISIYALARNING IQTISODIYOTGA JALB ETILISH HOLATI TAHLILI	795
Karimova Qunduz Atanazarovna	
O'ZBEKISTON TURISTIK XIZMATLAR BOZORIDA BANDLIK TRANSFORMATSIYASINI VA UNI TARTIBGA SOLISH HOLATINI TAHLIL QILISH	804
To'xtayeva Xurshida Farxodovna	
INVESTITSIYA LOYIHALARIGA TA'SIR QILUVCHI INVESTITSIYA RISKLARINI BAHOLASH	811
Zohidova Ruxsora Komiljon qizi	
ТИПЫ НАЦИОНАЛЬНЫХ ФИНАНСОВЫХ РАЗВЕДОК: ОСНОВНЫЕ РАЗЛИЧИЯ, ФОРМЫ И МЕТОДЫ ОСУЩЕСТВЛЕНИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ	817
Эсанов Шохрух Отабекович	
FACE RECOGNITION PROGRAM IN PYTHON	823
Khurramova Maftunakhon Zhurabekovna, Khurramov Azizjon Bakhodir ugli	
FORMATION OF ACCOUNTING POLICY FOR INTANGIBLE ASSETS	827
Farxod T. Abduvaxidov, Ramazon A. Abdurakhmanov	
O'ZBEKISTON EKSPORT TARKIBINI YUQORI QO'SHIMCHA QIYMATLI MAHSULOTLARGA O'TKAZISH STRATEGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH	834
Raximov Eshmurod Normuradovich	
EKSPORT FAOLIYATIDA ERKIN IQTISODIY ZONALARNING SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	838
Berdivaliyeva Madina Komiljon qizi	
TURIZM KLASSTERLARIDA TIBBIY XIZMATLAR INTEGRATSIYASI: XALQARO TAJRIBA VA O'ZBEKISTON AMALIYOTI	841
Yazdanova Shohista Tuyg'un qizi Farxodova Shohnova Umidbek qizi	
O'ZBEKISTON HAVO TRANSPORTI TIZIMINING JAHON IQTISODIYOTIDAGI O'RNI VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI	850
Azimova Moxinur Nozimovna	
ОЦЕНКА СОВРЕМЕННОГО СОСТОЯНИЯ КАЧЕСТВА ОБСЛУЖИВАНИЯ В МАЛЫХ ГОСТИНИЦАХ ТАШКЕНТСКОЙ ОБЛАСТИ	856
Гаппарова Майрамхон Зафар кизи	

INVESTITSIYA LOYIHALARIGA TA’SIR QILUVCHI INVESTITSIYA RISKLARINI BAHOLASH

Zohidova Ruxsora Komiljon qizi

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti magistri

ORCID: 0009-0004-1331-2246

Annotatsiya: Mazkur maqolada investitsiya loyihalariga ta’sir qiluvchi investitsiya risklarini baholashning nazariy va metodologik asoslari tadqiq etilgan. Uzoq muddatli davrda korxonalar faoliyatining samaradorligi, ularning rivojlanishini ta’minlash va raqobatbardoshligini oshirish birinchi navbatda ularning investitsiya faoliyati darajasi bilan belgilanadi. Investitsion risklarni to’g’ri baholash, loyihani amalga oshirish shartlari o’zgarganda ham uni amalga oshirish imkonini beradi. Tadqiqotning asosiy maqsadlaridan biri o’sib borayotgan noaniq iqtisodiy vaziyat sharoitida investitsiya risklarini tahlil qilishning uslubiy yondashuvlarini umumlashtirishdan iborat.

Kalit so’zlar: moliyaviy-investitsiya faoliyati, investitsiya loyihalar risklari, risklarni baholash usullari, qurilishga investitsiyalar riskini baholash, investitsiya loyihalar xatarlari, xatarlarni baholash usullari.

Abstract: This article examines the theoretical and methodological foundations of assessing investment risks affecting investment projects. In the long run, the efficiency of enterprises’ activities, their sustainable development, and enhanced competitiveness are primarily determined by the level of their investment activity. Accurate assessment of investment risks ensures the implementation of the project even under changing conditions. One of the main objectives of the study is to summarize methodological approaches to the analysis of investment risks in the context of increasing economic uncertainty.

Key words: financial-investment activity, investment project risks, risk assessment methods, construction investment risk assessment, investment project threats, threat assessment methods.

Аннотация: В данной статье исследованы теоретические и методологические основы оценки инвестиционных рисков, влияющих на инвестиционные проекты. В долгосрочной перспективе эффективность деятельности предприятий, обеспечение их развития и повышение конкурентоспособности в первую очередь определяются уровнем их инвестиционной активности. Правильная оценка инвестиционных рисков позволяет реализовать проект даже при изменении условий его выполнения. Одной из основных целей исследования является обобщение методологических подходов к анализу инвестиционных рисков в условиях растущей экономической неопределённости.

Ключевые слова: финансово-инвестиционная деятельность, риски инвестиционных проектов, методы оценки рисков, оценка риска инвестиций в строительство, угрозы инвестиционных проектов, методы оценки угроз.

KIRISH

Investitsiya loyihasi — iqtisodiy, ijtimoiy va boshqa foyda olish uchun investitsiyalarni amalga oshirishga yoxud jalb etishga qaratilgan, o’zaro bog’liq bo’lgan tadbirlar majmui [1] sifatida qaraladi. Iqtisodiy amaliyot va izlanishlarda investitsiya loyihalariga ta’sir etuvchi risklarni aniqlash, risklarni samarali boshqarish va pasaytirish yo’llariga qaratilgan ilmiy izlanishlarga alohida e’tibor qaratilmoqda. Risklarni sifat va miqdor jihatdan tahlil qilish va baholashda zararsizlik nuqtasini aniqlash, ekspert baholash, statistik va dinamik usullar, SWOT-tahlil, iqtisodiy-matematik usullar hamda stsenariylar usullarini takomillashtirish yo’nalishlarida ilmiy tadqiqotlar olib borilmoqda. Ushbu mavzu doirasida amalga oshirilgan ilmiy-tadqiqot ishlari va olib borilgan ilmiy-nazariy izlanishlarga qaramasdan, aynan investitsiya loyihalariga ta’sir qiluvchi risk omillarini aniqlash, tahlil qilish, baholash va samarali boshqarish hamda pasaytirish yo’llari kompleks va tizimli tarzda to’liq o’rganilmaganligi mazkur sohada yanada ko’proq, chuqur ilmiy izlanishlar olib borish lozimligidan dalolat beradi. O’zbekistonda ishbilarmonlik va investitsiya muhitini tubdan yaxshilash, yuqori iqtisodiy o’sishni ta’minlash hamda innovatsion texnologiyalarga asoslangan ishlab chiqarishni yo’lga qo’yishda investitsiya loyihalarining samaradorligini va risk darajasini baholashga e’tibor qaratilmoqda. Respublikaning investitsiya faoliyatini isloh qilish yuzasidan hukumatimiz tomonidan xorijiy investitsiyalarni keng jalb qilish uchun mamlakatning investitsiya salohiyatini to’la namoyon etish choralari ko’rish, shuningdek, iqtisodiyotimizga sarmoya kiritishga intiladigan investorlar uchun hududlar va tarmoqlar bo’yicha investitsiya loyihalarini puxta shakllantirish vazifalari belgilangan. Mazkur

vazifalar ijrosini ta'minlashda mamlakatda amalga oshirilayotgan investitsion loyihalarga ta'sir qiluvchi risklarni baholash uslubiyatini takomillashtirish va ularni pasaytirishga yo'naltirilgan ilmiy asoslangan taklif-tavsiyalar ishlab chiqish zarurligini belgilab beradi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

Investitsiya loyihalariga ta'sir qiluvchi risklar va ularni baholashning ilmiy-nazariy asoslari xorij iqtisodchi-olimlar F.Nayt, U.Sharp, G.Aleksander, D.Beyli, A.Damodaran, M.Krui, D.Galay, R.Mark ilmiy ishlarida tadqiq etilgan¹.

MDH mamlakatlari olimlaridan P.Vilenskiy, V.Livshchits, S.Smolyak, I.Xominich, E.Stoyanova, V.Bocharovlar tomonidan tadqiq qilingan².

Mahalliy iqtisodchi-olimlardan Sh.Abdullaeva, N.Jumayev, F.Mirzaev, K.Xomitov, G.Bekimbetovlarning ilmiy ishlarida investitsiya risklari va investitsiya loyihalarini moliyaviy-iqtisodiy samaradorligini baholash masalalari bevosita va bilvosita tadqiq qilingan³.

Mazkur tadqiqotlarda investitsiya loyihalarini samaradorligini baholash usullarini nazariy asoslash va amaliyotda qo'llash masalalari ko'rib chiqilgan, iqtisodiyotning alohida tarmoqlari, hududlar, alohida korxonalar ehtiyojlariga muvofiq investitsiyalarni tahlil qilish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqilgan. Bu ishlar asosan risklarni baholash va ularning investitsiya loyihalarining iqtisodiy samaradorlik ko'rsatkichlariga ta'siri masalalariga bag'ishlangan. Biroq, hozirgi bosqichda investitsiya va moliyaviy tahlilning o'zaro ta'siri va o'zaro bog'liqligi masalalari ayniqsa dolzarbdir, chunki ularning kombinatsiyasida korxonaning moliyaviy-investitsiya faoliyatiga nisbatan yangi boshqaruv qarorlarini tanlash va asoslashni ta'minlashning tarkibiy elementlari majmuasini hamda risklarni baholashning yangi konsepsiyalari va usullarini shakllantirish mumkin.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot jarayonida investitsiya loyihalarini amalga oshirishda investitsiya riskini baholash bo'yicha xalqaro amaliyot xususiyatlari, ularning iqtisodiyotdagi o'rni borasida xorijiy va mahalliy olimlarning ishlari o'rganildi va tahlil qilindi. Maqolada nazariy umumlashtirish va xulosalar chiqarish jarayonida abstrakt-mantiqiy va monografik usullardan, shuningdek, risklarni baholash va uslubiy yondashuvlarni tizimlashtirishda tizimli tahlil, induksiya va deduksiya usullaridan foydalanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Uzoq muddatli istiqbolda korxonalarning samaradorligi, ularning rivojlanishini ta'minlash va raqobatbardoshligini oshirish birinchi navbatda ularning investitsion faolligi darajasi bilan belgilanadi. Investitsiya risklarini malakali baholash, loyihani amalga oshirish shartlari o'zgargan taqdirda ham uni amalga oshirish imkonini beradi. Korxonalar faoliyatining uzoq muddatli davrdagi samaradorligi, eng avvalo, ularning investitsion faolligi darajasi, ya'ni real aktivlarga investitsiyalash bilan belgilanadi. Hozirgi bosqichda investitsiya va moliyaviy tahlilning o'zaro ta'siri va o'zaro bog'liqligi masalalari ayniqsa dolzarbdir, chunki ularning kombinatsiyasida korxonaning moliyaviy-investitsiya faoliyati va risklarni baholashning yangi konsepsiyalari va usullari bo'yicha yangi boshqaruv qarorlarini tanlash va asoslashni ta'minlash uchun tarkibiy elementlar to'plamini shakllantirish mumkin [2]. Moliyaviy-investitsion tahlilning muhim vazifasi ob'ektiv va subyektiv risklarni hisobga olgan holda loyihani amalga oshirish natijalarini va uning korxonaning moliyaviy holatiga ta'sirini aniqlashdir [3]. Moliyaviy-investitsion faoliyat yo'nalishlarini tadqiq etish va risklarni baholashning dolzarbligi jahondagi tobora ortayotgan

- 1 Найт Ф.Х. Риск, неопределенность и прибыль./ Пер. с англ. – М.: «Дело», 2003. – 360 с.; У.Ф.Шарп, Г.Дж.Александр, Д.В.Бэйли. Инвестиции: учебник / У.Ф.Шарп, Г.Дж.Александр, Д.В.Бэйли. – М.: «Инфра-М», 2010. – 1034 с.; Дамодаран Асват. Инвестиционная оценка. Инструменты и методы оценки любых активов. – М.: «Альпина Паблишер». 2021. – 1320 с.; Крузи М., Галай Д., Марк Р. Основы риск-менеджмента. – М.: «Юрайт», 2019. – 390 с.
- 2 Виленский П.Л., Лившиц В.Н., Смоляк С.А. Оценка эффективности инвестиционных проектов: Теория и практика: учеб. пособие. – 4-е изд., перераб. и доп. – М.: «Дело», 2008. – 485 с.; Инвестиции: Учеб. пособие для студентов вузов, обучающихся по направлению подготовки «Экономика» / Б.Т.Кузнецов. – М.: «ЮНИТИ-ДАНА», 2017. С. – 623 с.; Управление финансовыми рисками: учебник и практикум для бакалавриата и магистратуры / И.П.Хоминич [и др.]; под редакцией И.П.Хоминич, И.В.Пещанской. – М.: «Юрайт», 2019. – 345 с.; Финансовый менеджмент: теория и практика / Е.С.Стойанова. – М.: «Перспектива», 2010. – 656 с.; Бочаров В.В. Финансовый анализ. Краткий курс. 2-е изд. – СПб.: «Питер», 2009. – 240 с.
- 3 Абдуллаева Ш.З. Банк рисклари ва кредитлаш. – Т.: «Молия», 2002. – 303 б.; N.H. Jumayev and others. Ways to attract investment with assessment of investment potential of the regions. International Journal of Economics, Commerce and Management Vol. VII, Issue 2, February 2019; Мирзаев Ф.И. Молиявий рискларнинг турлари, таснифи, бошқариш ва баҳолаш усуллари. – Т.: «Молия», 2006. – 135 б.; Khomitov K. Factors of increasing investment attractiveness in agriculture. / Journal of Advanced Research in Dynamical and Control Systems. Volume 12, Issue 7 Special Issue, 2020, Pages 18-24; Бекимбетова Г.М. Корхоналар инновацион фаолиятини ривожлантириш шароитида инвестиция лойиҳаларини баҳолаш самарадорлигини ошириш. Иқтисодиёт фанлари бўйича ф.д. (PhD) диссертацияси автореферати. – Т.: ТМИ, 2019. – 24 б.

iqtisodiy beqarorlikning oshishi bilan yanada kuchaymoqda. Moliyaviy qo'yilmalar tufayli yuzaga keladigan xavf-xatar muqarrardir. Ko'pgina investitsiya loyihalarida mavjud bo'lgan risk muammolari umumiy hodisa va universal fenomenologiya deb ataladi, ya'ni tegishli loyihalar tegishli risk muammolariga duch keladi. Investitsiya riski tasodifiylikka ega, ya'ni investitsiya loyihalari investorlarga kutilmagan, tasodifiy risklarni keltirib chiqaradi.

Investorlar o'z tajribalari va omadlariga asosan loyihalarga sarmoya kiritadilar. Investitsiya rejimining bu turi nisbatan subyektivdir. Biroq, investorlar har doim yakuniy olingan pul miqdori haqida nisbatan noaniq tasavvurga ega bo'ladilar, bu esa risklarni baholash konsepsiyasini joriy etmasdan risklarni boshqarish sifatiga ta'sir ko'rsatadi [4]. Riskni baholash investitsiya loyihalari samaradorligini tahlil qilishning eng asosiy va ajralmas qismidir. Investitsiya faoliyati investitsiya loyihalarini amalga oshirish hamda korporativ huquqlar va boshqa turdagi mulkiy hamda intellektual qimmatliklar bilan bog'liq operatsiyalarni o'tkazish orqali ta'minlanadi.

Bizningcha, investitsiya loyihasi — bu milliy iqtisodiyotni innovatsion rivojlantirishning milliy qadriyatlar tizimi va vazifalari asosida belgilangan joriy qiymatlardan foydalangan holda investitsiya faoliyati subyektlari tomonidan amalga oshiriladigan alohida tarmoqlar, iqtisodiyot sektorlari, ishlab chiqarishlar va hududlarni rivojlantirishga qaratilgan (tashkiliy-huquqiy, boshqaruv, tahliliy, moliyaviy va muhandislik-texnik) chora-tadbirlar majmuasidir.

Investitsion risklarning belgilovchi asosiy belgilari bo'lib investitsion muhit, loyihaning davomiyligi va hajmi, risk pozitsiyasi, profili, risk ishtahasi, investitsiya loyihasiga ta'sir ko'rsatish oqibatlari, quvvati va natijalari hisoblanadi.

Investitsiya riskini tahlil qilish [5] quyidagi ketma-ketlikni nazarda tutadi:

- investitsiya loyihasi risklarini identifikatsiyalash; investitsiya riski shakllanishining aniqlangan ichki va tashqi omillari ro'yxatini aniqlash;
- sifat va miqdoriy tahlilning ikki yoki undan ortiq yondashuvlaridan foydalangan holda ma'lum bir xavf turini baholash;
- moliyalashtirish hajmi va manbalarining moliyaviy maqsadga muvofiqligini aniqlash;
- investitsiyalarning iqtisodiy maqsadga muvofiqligi va samaradorligini aniqlash;
- tavakkalchilikning alohida turi darajasini oshiruvchi yoki kamaytiruvchi omillarni aniqlash;
- tavakkalchilikning yo'l qo'yiladigan darajasini o'rnatish uchun mezonlarni tanlash;
- tavakkalchilik darajasidan qochish yoki uni kamaytirish chora-tadbirlarini ishlab chiqish.

Riskning sifat tahlili xavf omillarini, xavf sohasini, odatda, ekspert yo'li bilan aniqlashni nazarda tutadi. Bunda korxona ta'sir ko'rsata olmaydigan (tashqi yoki ob'ektiv), shuningdek, korxona ta'siriga uchraydigan (loyihaning o'z tavakkalchiligi, korporativ yoki ichki firma tavakkalchiligi, bozor tavakkalchiligi) risklar ko'rib chiqiladi [6].

Jahon moliyaviy tahlil va menejment amaliyotida investitsiya loyihasining o'z riskini tahlil qilishning turli usullaridan foydalaniladi. Eng keng tarqalgan usullarga quyidagilarni kiritish mumkin: diskont me'yoriga tuzatish kiritish usuli; riskni haqiqiy o'lchash, ishonchli ekvivalentlar usuli; samaradorlik mezonlarining sezgirlikni tahlil qilish; stsensariylar usuli; to'lov oqimlarining ehtimoliy taqsimlanishini tahlil qilish; “qarorlar daraxti” usuli; imitatsion modellash (Monte-Karlo usuli), statistik, ekspert, analogiyalar usuli. Investitsion risklarni baholashning ushbu usullarining tavsifi 1-jadvalda keltirilgan [7].

1-jadval. Investitsiya risklarini baholash usullari tavsifi [7]

Usul	Tavsifi
Riskni hisobga olgan holda diskont me'yoriga tuzatish kiritish usuli (risk adjusted discount rate approach – RAD)	Risksiz yoki minimal qoniqarli deb hisoblangan diskontning bazaviy me'yoriga tuzatish kiritishdan iborat. Riskka tuzatish kiritilgan diskontlash stavkasi – bu riskli investitsiyalarning joriy qiymatini hisoblashda risk uchun kutilayotgan mukofotni risksiz stavka bilan birlashtirish natijasida olingan stavkadir.
Ishonchli ekvivalentlar (aniqlik koeffitsientlari) usuli	Loyihani amalga oshirishning har bir davri uchun maxsus pasaytiruvchi koeffitsientlarni joriy etish orqali diskont me'yoriga emas, balki to'lovlar oqimining kutilayotgan qiymatlariga tuzatish kiritishni nazarda tutadi.
Haqiqiy risk o'lchovi	Riskni o'lchash oldingi ma'lumotlardan tadqiqot sharti sifatida foydalanadi, mos holdagi investitsiya riskini baholaydi va ehtimollik nazariyasiga muvofiq zararlarni aniqlaydi. Moliyaviy investitsiyalar riskini baholash uchun ehtimollik hisoblashlar orqali moliyaviy investitsiyalar keltirib chiqaradigan zararlarni tahlil qilinadi. Yo'qotishlar chastotasini baholashning ikki turi mavjud. Dastlab ehtimollar taqsimoti nazariyasi yo'qotishlar taqsimoti to'g'risida empirik ma'lumot olish uchun oldingi axborotlar ma'lumotlarini saralash uchun ishlatiladi, so'ngra taqsimot holatiga qarab riskning paydo bo'lish ehtimoli baholanadi. Ikkinchidan, axborot yo'qotilishi ehtimollar taqsimoti jadvalini shakllantirish uchun asos sifatida qaraladi. Ma'lumot aniq bo'lsa, baholash natijasi ishonchliroq bo'ladi.

Statistik usul	Moliyaviy qo'yilmalarning kutilayotgan daromadlilikdan chetlanishini baholash va investitsion daromadning yo'qotilishini bashorat qilish uchun ishlatiladi. Dispersiya qiymati qanchalik katta bo'lsa, investitsion risk indeksi shunchalik katta bo'ladi. Ikkinchisi – qiymat riskini baholash bo'lib, u yo'qotishlarning maksimal qiymatini o'lchash borasida muhim xususiyatga ega. Boshqacha qilib aytganda, indeks moliyaviy aktivlarning haqiqiy risk darajasini aniq ko'rsatishi mumkin. Indeks qanchalik katta bo'lsa, investitsiya riski shuncha yuqori bo'ladi. Demak, korxona riskni baholash davrida indeks yordamida baholash vazifasini bajarishi lozim.
Xavf-xatarlarning ekspert tahlili	Loyiha bilan ishlashning dastlabki bosqichlarida etarli ma'lumotlar bo'lmaganda qo'llaniladi. Bu ekspertlar tomonidan har bir xavf turi bo'yicha baho berish va mezonlarning vazn koeffitsientlarini hisobga olgan holda riskning integral darajasini hisoblashdan iborat.
Analogiyalar usuli	Yo'qotishlar ehtimolini hisoblash maqsadida shunga o'xshash loyihalarni amalga oshirishga oid korxona ixtiyorida mavjud bo'lgan barcha ma'lumotlarni tahlil qilishdan iborat.
Stsenariy tahlili	Tahlilchi yoki investordan uchta mumkin bo'lgan stsenariyni yaratishni talab qiladi: asosiy stsenariy odatiy/tipik holatga tegishli; eng yomon stsenariy – agar biror narsa rejalashtirilganidek bo'lmasa, sodir bo'lishi mumkin bo'lgan eng ekstremal vaziyat; eng yaxshi stsenariy esa eng maqbul prognoz qilinadigan natijaga tegishli. Masalan, investitsiyalarning sof joriy qiymatini aniqlash uchun diskontlash stavkasi va soliq stavkasidan foydalanish mumkin.
Loyihaning sezgirlikni tahlil qilish	Loyihaning dastlabki parametrlari o'zgarishining uning yakuniy natijasiga ta'sirini baholashdan iborat bo'lib, odatda loyiha sof keltirilgan qiymati (NPV)ga ta'sirini aniqlashda qo'llaniladi.

Investitsiya loyihalari risklarini baholashda stsenariy tahlili va sezgirlik tahlili risk summasi va potentsial foydani aniqlashda o'xshashlikka ega. Bu ikki usul o'rtasidagi farq shundaki, sezgirlik tahlili bir vaqtning o'zida faqat bitta o'zgaruvchining o'zgarish ta'sirini o'rganadi. Boshqa tomondan, stsenariy tahlili barcha kirish o'zgaruvchilarining bir vaqtning o'zida o'zgarishi ta'sirini baholaydi. Bunday yondashuvda tahlilchi kelajakda sodir bo'lishi mumkin bo'lgan turli xil hodisalarni o'ylab topadi. Sezgirlik tahlili mahsulot yoki xizmatlar bahosining ma'lum bir foizga oshishi keyinchalik sotilgan mahsulot miqdorining necha foizga kamayishiga olib kelishi haqidagi prognozni ifodalaydi [8].

Loyihaning sezgirlikni tahlil qilish zamonaviy sharoitlarda qo'llash uchun dolzarb bo'lib ko'rinadi, chunki u bir qator shubhasiz afzalliklarga ega [9]:

1. Chuqur baholashni ta'minlaydi. Sezgirlik tahlili har bir mustaqil va bog'liq o'zgaruvchini batafsil o'rganishni talab qiladi. Bu o'zgaruvchilar o'rtasidagi bog'liqlikni aniqlashga yordam beradi. Bundan tashqari, bu aniqroq bashorat qilishga yordam beradi.

2. Faktlarni tekshirishda yordam beradi. Sezgirlik tahlili kompaniyalarga berilgan o'zgaruvchilarning muvaffaqiyat/muvaffaqiyatsizlik ehtimolini aniqlashga yordam beradi. Masalan, kompaniya o'z mahsulotlarini sotishni ko'paytirish yo'llarini izlamogda. Sezgirlik tahlili ularga yanada nafis qadoqlash ularning savdosini ma'lum miqdorga oshirishini aniqlashga yordam beradi.

Investitsiya loyahasining sezgirlikni tahlil qilishning mohiyati investitsiyalarning asosiy ko'rsatkichi — uning samaradorligiga turli omillarning ta'sirini qiyosiy tahlil qilishdan iborat. Ushbu tahlil kirish ma'lumotlari o'zgarishining loyihaning yakuniy xususiyatlariga ta'sirini baholashga harakat qiladi.

Sezgirlik tahlili odatda quyidagi bosqichlardan iborat:

- investitsiyalar samaradorligini o'lchaydigan asosiy ko'rsatkichni aniqlash;
- noaniqlik holatidagi omillarni aniqlash;
- amaliyotning ikkinchi bosqichida tanlangan noaniq omillarning nominal va chegaraviy (pastki va yuqori) qiymatlarini belgilash;
- noaniq omillarning barcha tanlangan chegaraviy qiymatlari uchun asosiy ko'rsatkichni baholash;
- barcha noaniq omillar uchun sezgirlik grafigini qurish (Spider Graph).

Ushbu usul alohida omillarning loyiha muvaffaqiyatiga ta'sirining yaxshi namunasidir. O'zgarishlarga qarshilik qanchalik yuqori bo'lsa, uning xavfi shuncha past bo'ladi. Shunday qilib, parametrlarning o'zgarishiga NPV sezgirliги eng past bo'lgan loyiha kamroq riskli hisoblanadi.

Qurilish loyihalarining investitsiya risklarini baholashda loyihaning sezgirlikni tahlil qilishning ko'rsatilgan usulini qo'llashdan oldin quyidagilarni amalga oshirish maqsadga muvofiq:

1. Tashqi va ichki muhit tahlili. Investitsion qurilish loyihasining muhiti ko'plab o'zgaruvchilardan iborat: bozor sharoitlari, turli tashkilotlar, global xavf-xatarlar, siyosiy va huquqiy muhit, raqobatchilar, yetkazib beruvchilar, iste'molchilar. Shuningdek, bu bosqichda loyihaaning ma'lumotlari, jumladan, pudrat shartnomasi, qurilish va smeta hujjatlari; qurilishni tashkil etish loyihasi; ishlarni bajarish rejasi; oldingi loyihalarni amalga oshirish tajribasi to'g'risidagi ma'lumotlar va boshqalar batafsil o'rganiladi va tahlil qilinadi.

2. Loyihaaning investitsion tahlili, investitsiya loyihasi samaradorligining asosiy ko'rsatkichlarini hisoblash. Investitsiya loyihasi samaradorligining asosiy ko'rsatkichlari quyidagilardir: Sof keltirilgan qiymat (NPV), Daromadlilikning ichki me'yori (IRR), Rentabellik indeksi (PI), Diskontlashtirilgan qoplash davri (DPP) [10].

3. Risklarning sifatli (ekspert) tahlili. Qurilish biznesidagi asosiy risklar quyidagilardan iborat:

4. 3.1. Loyihaga nisbatan tashqi (bozor) risklari:

- iqtisodiy vaziyatning yomonlashish riski (risk №1);
- milliy valyutaning qadrsizlanish riski (risk №2);
- inflyatsiyaning o'sish riski (risk №3);
- investitsiya loyihalarini moliyalashtirish uchun qarz mablag'laridan foydalanish imkoniyatining pasayishi va ularning qimmatlashishi riski (risk №4);

– qurilish mahsulotlariga to'lovga layoqat talabining pasayishi riski (risk №5);

– qurilish sohasida qonunchilikning qat'iylashtirilishi riski (risk №6).

5. 3.2. Ichki risklar — bu loyihaaning o'zidagi risklardir:

- insofsiz pudratchilar riski (risk №7);
- qurilish maydonining joylashuvi bilan bog'liq risklar (risk №8);
- loyiha bo'yicha rejalashtirilgan foydaning pasayish riski (risk №9);
- qurilish muddatlariga rioya qilmaslik riski (risk №10);
- ishlar hajmining ko'payishi va loyihani moliyalashtirish budjetidan oshib ketish riski (risk №11);
- zarur texnik resurslar (shu jumladan qurilish uskunalari) yo'qligi riski (risk №12);
- qurilish texnologiyalariga rioya qilmaslik riski (risk №13);
- qurilish sifatining pasayish riski (risk №14);
- qurilish xavfsizligining buzilishi riski (risk №15);
- qurilish loyihasini amalga oshirish uchun malakali xodimlarning yetishmasligi riski (risk №16).

6. Quyida ekspert baholari yordamida o'tkazilgan risklarning sifatli tahlilini qo'llash imkoniyatini ko'rsatib o'tamiz. Baholar 1 dan 10 ballgacha qo'yildi, bunda 1 – riskning past darajasi yoki riskni amalga oshirish ehtimolining past darajasi, 10 – yuqori risk yoki riskni amalga oshirishning yuqori ehtimoli. Ekspertlar sifatida qurilish sohasi mutaxassislari, qurilish kompaniyalari menejerlari ishtirok etdi. Risklarning ekspert baholari 2-jadvalda keltirilgan.

2-jadval. Riskni ekspert baholash [10]

№	Risk nomi	Risk oqibatini baholash	Ehtimollikni baholash	Risk darajasi
1	Iqtisodiy vaziyatning yomonlashish xavfi	8	8	64
2	Milliy valyutaning qadrsizlanish xavfi	7	8	56
3	Inflyatsiyaning o'sish xavfi	9	7	63
4	Kreditlar olish imkoniyatining pasayishi	9	7	63
5	To'lovga layoqatlilikning pasayishi	7	8	56
6	Qurilish sohasida qonunchilik o'zgarishi	4	5	20
7	Insofsiz pudratchilar	7	7	49
8	Qurilishning joylashishi	4	5	20
9	Loyiha budjetidan oshib ketish	8	8	64
10	Uskunaning yo'qligi	6	7	42
11	Tehnologiyaga rioya qilmaslik	8	9	72
12	Qurilish sifatining pastligi	7	8	56
13	Xavfsizlik qoidalarini buzish	7	7	49
14	Xodimlar yetishmasligi	5	6	30

Loyihaaning beqarorligi aniqlanganda, loyihaaning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmiga quyidagi zaruriy o'zgartirishlarni kiritish tavsiya etiladi: qarz summasi yoki muddatini o'zgartirish, masalan, qarzni to'lashning

“engillashtirilgan” jadvalidan foydalanish; moliyaviy zaxiralar, pul zaxiralari va maxsus jamg‘armalarga badallar ajratish kabi zaxiralarni tashkil etish; loyiha ishtirokchilari o‘rtasidagi o‘zaro hisob-kitoblar shartlarini kelishish; loyiha ishtirokchilarini u yoki bu sug‘urta hodisasidan sug‘urtalash masalalarini ko‘rib chiqish; bozorni marketing tadqiqoti; shartnomalarning eng foydali shartlariga ega bo‘lgan yetkazib beruvchilarni izlash.

Investitsion risklarning asosiy xususiyatlari sifatida quyidagilar namoyon bo‘ladi: yuzaga kelgan vaziyatning tasodifiy xarakteri; muqobil yechimlarning mavjudligi; kutilayotgan natijani aniqlash imkoniyati; qo‘shimcha xarajatlar ehtimoli; qo‘shimcha daromad olish imkoniyati.

Risklarni baholashning statistik usullarini qo‘llashda statistik ma‘lumotlarni shakllantirish muammolari; ma‘lumotlarni to‘liq qayta ishlashning imkoni yo‘qligi; yuqori resurs sig‘imini talab etilishi kabi muammolarga duch kelinadi.

Ekspert baholash usuli riskni hisobga olish usullari orasida yuqori subyektivlik bilan ajralib turadi. Matematik modellashirishdan foydalanishga asoslangan usullar kuchli dasturiy ta‘minotni talab qiladi, ayniqsa kichik korxonalar va jismoniy shaxs bo‘lgan tadbirkorlar uchun amaliy qo‘llashda qiyinchiliklarga ega.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Zamonaviy sharoitlarda investitsiya risklarini baholash uchun, bizning fikrimizcha, sezgirlikni tahlil qilish usulidan foydalanish maqsadga muvofiq, chunki bu usul etarlicha sodda (faqat bitta kirish parametrini sozlash jarayonini va uning umumiy modelga qanday ta‘sir qilishini o‘rganishni nazarda tutadi) va boshqa usullarga nisbatan bir qator afzalliklarga ega: chuqur baholashni ta‘minlaydi va dalillarni tekshirishga yordam beradi. Loyihaning sezgirlikni tahlil qilish ushbu loyihaning belgilangan parametrlari ma‘lum darajada o‘zgarganda loyiha samaradorligining asosiy ko‘rsatkichi (NPV yoki IRR) qanchalik o‘zgarishini ko‘rsatadi. Dastlabki shart-sharoitlar o‘zgarganda loyihaning samaradorlik ko‘rsatkichlari qanchalik kuchli o‘zgarsa, ya‘ni loyiha bevosita va bilvosita omillarning o‘zgarishiga qanchalik sezgir bo‘lsa, loyihaning risk darajasi shunchalik yuqori bo‘ladi.

Qurilish biznesida investitsiya loyihalarini amalga oshirishda risk sezgirlikni tahlil qilishdan oldin loyihaning tashqi va ichki muhitini tahlil qilish, loyihaning investitsiya tahlili, investitsiya loyihasi samaradorligining asosiy ko‘rsatkichlarini hisoblash, qurilish loyihalarining risklarini sifatli (ekspert) tahlil qilish taklif etiladi [11].

Geosiyosiy keskinlik tufayli iqtisodiy beqarorlik kuchayib borayotgan sharoitda investitsiyalar samaradorligini baholash metodologiyasini yanada rivojlantirish, shaxsiy, korporativ va bozor risklarini hisobga olgan holda moliyaviy va investitsiya qarorlarining axborot-tahliliy ta‘minotini ishlab chiqish va qo‘llash zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. O‘zbekiston Respublikasining 2019-yil 25-dekabrda O‘RQ-598-sonli «Investitsiyalar va investitsiya faoliyati to‘g‘risida»gi qonuni.
2. Котова О.С., Заступов А.В. Сравнительный анализ оценки рисков инвестиционной деятельности предприятий // Проблемы развития предприятий: теория и практика. - 2018. - № 1. - С. 189-192.
3. Лесников Р.В., Ленина В.В. Методы оценки инвестиционных рисков на машиностроительном предприятии // Тенденции развития науки и образования. – 2018. – № 44-2. – С. 61-67.
4. Аслаханова С.А., Бачаев А.А. Риск как составная часть инвестиционной деятельности. Основные виды инвестиционных рисков, методы оценки и управления//Финансовая экономика. – 2019. – № 4. – С. 895-898.
5. Зарипова И.Р., Минеева В.М., Дворников Н.В., Меркурьев Е.О. Методология анализа экономических рисков в инвестиционных проектах // Экономика и управление: научно-практический журнал. – 2020. – № 3 (153). – С. 86-92.
6. Халяпин А.А. Инвестиционное проектирование в перерабатывающей отрасли АПК / А.А. Халяпин, А.Н. Яковенко, К.К. Токарев // Вестник академии знаний. – Краснодар: ООО «Академия знаний», №43(2), 2021, с. 423-432.
7. Сервис оценки рисков Мастер-план [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.masterplans.ru/risk/>
8. Халяпин А.А. Мониторинг социально-экономического развития региона / А.А. Халяпин, Р.В. Еремин // Труды кубанского государственного аграрного университета. – Краснодар: Кубанский государственный аграрный университет им. И.Т. Трубилина, №31, 2011, с. 33-38.
9. Решетников М.В. Анализ рисков и чувствительности инвестиционного проекта // Вестник науки. – 2021. – Т. 5. – № 1 (34). – С. 87-89.
10. Халяпин А.А. Финансовый менеджмент в организации / А.А. Халяпин, Е.Э. Гейбель // Естественно-гуманитарные исследования. – Краснодар: ООО «Академия знаний», №24(2), 2019, с. 18-21.
11. Шугаев М.О. Методы оценки инвестиционных рисков сложных промышленных объектов//Креативная экономика. – 2022. – Т. 16. – № 5. – С. 1925-1938.

**TOSHKENT DAVLAT
IQTISODIYOT UNIVERSITETI**

IV GLOBAL VA MILLIY IQTISODIYOT TRENDLARI: “O‘ZBEKISTON – 2030” STRATEGIYASI FORUMI

YASHIL IQTISODIYOT VA TARAQQIYOT

Ilmiy elektron jurnal

(MAXSUS SON)

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o‘g‘li

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali 03.11.2022-yildan
O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№566955 reyestr raqami tartibi bo‘yicha ro‘yxatdan o‘tkazilgan.
Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug‘bek tumani
Kumushkon ko‘chasi, 26-uy.

TASHKENT STATE
UNIVERSITY OF ECONOMICS

23-24

OCTOBER
2030

1st CONFERENCE:
DIRECTIONS FOR ENSURING
SUSTAINABLE ECONOMIC
GROWTH IN THE CONTEXT OF
TRANSITION TO A GREEN ECONOMY

23-24
OCTOBER
2025

3RD CONFERENCE:
MACHINE LEARNING AND ARTIFICIAL INTELLIGENCE:
A NEW APPROACH TO ECONOMETRIC ANALYSIS

CONFERENCE "GLOBAL
AND NATIONAL ECONOMIC
TRENDS"

UZBEKISTAN
STRATEGY

23-24 OCTOBER

- ARTIFICIAL INTELLIGENCE
AND DIGITAL TECHNOLOGIES
- ECONOMETRICS AND
BUSINESS ANALYTICS
- DATA SCIENCE (DATABASES)
- DIGITAL GOVERNMENT
- DIGITAL TRANSFORMATION
- ECONOMIC STATISTICS
- QUANTITATIVE MEASUREMENT
OF THE ECONOMY

2nd CONFERENCE:
BANKING AND
FINANCIAL SYSTEM AND
DIRECTIONS FOR DEVELOPING
THE PRIVATE SECTOR

23-24 2025
OCTOBER

- Makroiqtisodiy barqarorlik
- Yashil iqtisodiyotda
mehnat bozori
- Jahon iqtisodiyoti va xalqaro
iqtisodiy munosabatlar
- Yashil investitsiya va kreditlash
- Yashil texnologiyalar
- Eko turizm
- Yashil innovatsiyalar

СТРАТЕГИЯ
«УЗБЕКИСТАН – 2030»

23-24 2025
OCTOBER

- Makroiqtisodiy barqarorlik
- Yashil iqtisodiyotda
mehnat bozori
- Jahon iqtisodiyoti va xalqaro
iqtisodiy munosabatlar
- Yashil investitsiya va kreditlash
- Yashil texnologiyalar
- Eko turizm
- Yashil innovatsiyalar

strategy2025.tsue.uz

YASHIL IQTISODIYOTGA O'TISH
SHAROITIDA BARQAROR IQTISODIY
O'SISHNI TA'MINLASH YO'NALISHLARI

2030

<https://strategy2025.tsue.uz/>

TASHKENT STATE UNIVERSITY OF ECONOMICS ФОРУМ UZBEKISTAN
STRATEGY

ISSN: 2992-8982

Elektron pochta: sq1141983@gmail.com

Telefon: +998 93 124 57 11

Sayt: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Telegram: https://t.me/taraqqiyot_va_talim_uz

ISBN 978-9910-8110-8-1

9 789910 811081

CONFERENCE "GLOBAL
AND NATIONAL ECONOMIC
TRENDS"

1st CONFERENCE:
DIRECTIONS FOR ENSURING
SUSTAINABLE ECONOMIC
GROWTH IN THE CONTEXT OF
TRANSITION TO A GREEN ECONOMY

2030
UZBEKISTAN
STRATEGY

BANK-MOLIYA TIZIMI
VA XUSUSIY SEKTORNI
RIVOJLANTIRISH
YO'NALISHLARI